

POEZIJA I FILOZOFIJA

T. S. ELIOT

Obično kažemo na neki neodređeni način da je Shakespeare, Lucretius ili Dante pesnik koji misli, a da je Swinburne pesnik koji ne misli ili da je Tennyson pesnik koji ne misli. Ali ono što mi ustvari podrazumevamo pod tim nije razlika u kvalitetu misli nego u kvalitetu emocije. Pesnik koji misli je ustvari pesnik koji može da izrazi emocionalni ekvivalent misli, što ne mora da znači da je zainteresovan samom misli. Obično kažemo da je misao određena, a emocija neodređena. U stvarnosti, postoji precizna emocija i neodređena emocija. Da se izrazi precizna emocija potrebna je velika intelektualna snaga isto kao što je ta snaga potrebna da se izrazi precizna misao. Ali pod reči „misli“ ja podrazumevam nešto sasvim različito od onoga što sam našao kod Shakespeare-a. Pobornici Shakespeare-a kao velikog filozofa imaju mnogo što-šta da kažu o Shakespeare-ovoj sposobnosti razmišljanja, ali oni propuštaju da pokažu da je on mislio sa nekim određenim ciljem; da je imao neki dosledan pogled na život, ili da je išta preporučio da se sledi. „Posedujemo veliki broj podataka“, kaže Wyndham Lewis, „o tome šta je Shakespeare mislio o ratnoj slavi i ratovima“. Posedujemo li? Ili, bolje, da li je Shakespeare uopšte nešto mislio? On je bio isuviše zauzet pretvaranjem ljudskih dela u poeziju.

Ja bih rekao da nijedna od Shakespeare-ovih drama nema smisla, mada da bilo isto tako pogrešno reći da su drame Shakespeare-ove besmislene. Sva velika poezija daje iluziju pogleda na život. Kada udjemo u svet Homera, Sophoclesa, Virgila, Dante-a ili Shakespeare-a mi smo naklonjeni verovanju da shvatamo nešto što se može izraziti intelektualno, jer svaka precizna emocija teži ka intelektualnom izrazu.

Obično smo spremni da budemo zavedeni primerom Dante-a. Ovdje je, mislimo, poema koja predstavlja jedan određen intelektualni sistem; Dante poseduje „filozofiju“, prema tome svaki pesnik Dante-ovog kvaliteta mora posedovati filozofiju. Dante je imao za sobom sistem Saint Thomas-a, kojim Dante-ova poema odgovara u potpunosti. Shakespeare je imao za sobom Seneca-u, Montaigne-a ili Machiavelli-a i ako Shakespeare-ovo delo ne odgovara u potpunosti ovim sistemima, tada mora biti da je on malo razmišljao na svoju ruku i da je prema

tome bio filozof, bolji nego njegovi savremenici. Ja ne vidim ni jedan razlog koji bi me naveo da verujem da su Dante ili Shakespeare oni koji misle da je Shakespeare razmišljao su obično ljudi koji se ne bave pisanjem poezije nego razmišljanjem, a svi mi volimo da mislimo da su veliki ljudi isti kao mi. Razlika između Dante-a i Shakespeare-a je da je Dante imao za sobom koherentan sistem misli — to je bila njegova sreća, dok je sa tačke gledišta poezije to beznačajan slučaj. U Dante-ovo vreme, misao je slučajno bila sredjena, jaka i lepa i slučajno je bila skoncentrisana u jednom čoveku najvećeg genija. Dante-ova poezija dobija slavu koju u izvesnom smislu ne zaslužuje. U smislu da je misao iza poeme bila misao čoveka isto tako velikog kao Dante: Saint Thomas-a. Misao iza Shakespeare je misao ljudi daleko manjih od samog Shakespeare-a i usled toga se pojavljuju dve moguće greške. Prvo, pošto je Shakespeare isto toliko velik kao Dante, on je morao sopstvenim snagama izravnati razliku u kvalitetu misli između Saint Thomas-a i Montaigne-a, Machiavelli-a ili Seneca-e, drugo, da je Shakespeare manji od Dante-a. Međutim, ni Shakes-

peare, ni Dante nisu stvarno razmišljali — to nije bio njihov posao i relativna vrednost misli njihovih vremena, materijal silom narometnut kao točak-zamajac emocija, nije važna. Ona ne znači da je Dante veći pesnik, niti da od Dante-a možemo naučiti više nego od Shakespeare-a. Mi nesumnjivo možemo naučiti više od Aquinas-a nego Seneca-e, ali to je posebno pitanje. Kada Dante kaže

La sua voluntade e nostra pare,

to je velika poezija i iza toga je velika filozofija. Kada Shakespeare kaže

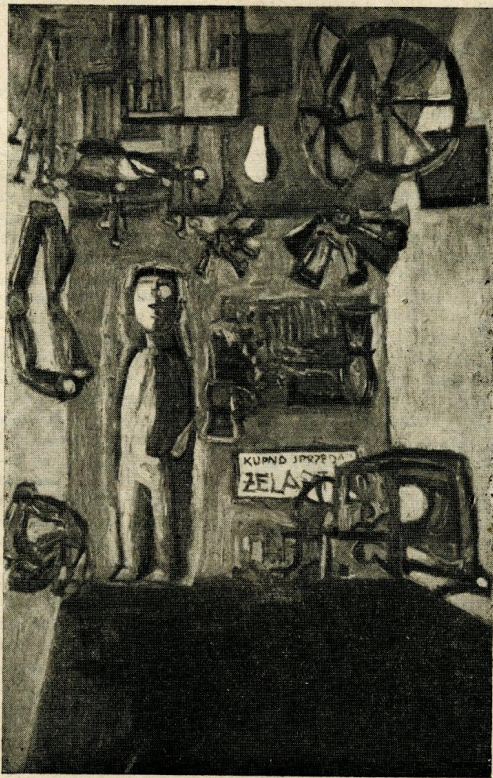
*As flies to wanton boys,
are we to the gods,
They kill us for their sport,*

to je isto tako velika poezija, mada filozofija iza toga nije velika. Ali ono što je bitno je da oba primera izražavaju odličnim jezikom izvesne permanentne ljudske impulse. Emocionalno, drugi primer je isto toliko jak, isto toliko istinit, isto toliko obaveštajan, isto toliko koristan koliko i prvi.

Svaki pesnik polazi od sopstvenih emocija. I kada dospemo do njih, između Shakespeare-a i Dante-a nema mnogo razlike. Dan-te-ove prepreke, njegova lična ogorčenost često primontaigne-a, Machiavelli-a ili Seneca-e, drugo, da je Shakespeare manji od Dante-a. Međutim, ni Shakes-

STEFAN SJEROVSKI

MAGAZIN GVOZDJARIJE

JOŽEF PAP

OČI U OČI

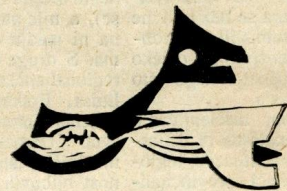
*Zašto si i ti pio to oporo vino
Ko ga okusi trebalo je znati
Iz detinjstva će ispasti
Do smrti će ga pijuckati
Zašto si i ti pio to oporo vino*

*Ukus ustiju svojih gde ćeš naći
Odgurnuo si i dve ruke nežne
Pljunuo na majčine grudi snežne
Do smrti su u traganju tvoje težnje
Ukus ustiju svojih gde ćeš naći*

*Ko te to liši sveta tvoga
Bez pupčane vrpce po njem hođaš
S deset noktiju svojih da iskopaš
Trajan san rebara bede tvoje
Ko te to liši sveta tvoga*

*Da li već kanu suza u čašu ti
Eh kada bi se naša srca rukovala
Naša bila nazdravljala
Oči naše u golube pretvarale
Da li već kanu suza u čašu ti.*

Preveo: Lazar MERKOVIĆ

FERENC FEHER

NAŠA POSLEDNJA I NEUTOLJIVA ŽEDJ

*Mleko je nekada bilo kao jutro rano:
majka na muškatile svetlost sipa rukama od kolača,
a svetlost se tada pretvara u mleko,
a saksija u prepunu čintju*
*Sa pòleglih bašta izvija se tiha jutarnja molitva
iznad krovova se izvija lelujava para,
a na dnu kanticice novčić zazveči.*
*Velika kvaka na maloj kapiji.
Krava te tužno u oči gleda.
I kao da su baš sad izmislile veselost,
pod krovom čavrljaju laste.*
*Mleko je bela pena na potonulom okeanu,
osmeh blag na drhtavom oblaku,
nad njim moja duša lebdi na krilima leptira
i mali dečak sa plavom kanticicom
polako se sa mnom prikrada.*
*Prvo mleko je naša poslednja i neutoljiva žedj — suze!
O, majko naša!*
*Prazna je čaša kojom smo ti s blagoslovom zatvalili.
I ako mi noćas oči sklope,
samo bih još mrtve jauke
gvozdernih slavina pio.*
*Kao jedra vimeana godine sazrevaju.
Prastara žedj i među kamenjem oživi.
I dok ti u noći na prozoru saksija spava,
za starom kanticom ti se pruža sad već odrasla ruka.
O, ti već spavaš, i mnoge te tihe zvezdice vode:
da se ne probudi taj maleni svet.*

Preveli: Marija i Petar POPOVIĆ